

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง
การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของเหยื่อหรือผู้เสียหาย
โดยกระบวนการยุติธรรม

จัดทำโดย
นายสุรศักดิ์ ตรีรัตน์ตระกูล
รหัส ๕๙๐๔๔๒

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๔
วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

(ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ)

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อ

สิทธิมนุษยชน

๑

แผนปฏิบัติการสิทธิมนุษยชนของอาเซียนและประเทศไทย

๗

สิทธิมนุษยชนกับกระบวนการยุติธรรม

๑๐

- สถานการณ์สิทธิมนุษยชนในสังคมไทย

๑๐

- การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของเหยื่อหรือผู้เสียหาย

๑๒

พนักงานอัยการกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

๑๗

บทสรุป

๑๙

บรรณานุกรม

บทคัดย่อ

ในยุคโลกาภิวัตน์กระแสความคิดด้านสิทธิมนุษยชนได้กลายเป็นกระแสที่แผ่ขยายไปทั่วโลก ควบคู่ไปกับกระแสการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยมีการเคลื่อนไหวในรูปแบบและวิธีการต่างๆ เพื่อปกป้องคุ้มครอง ขจัดปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน และส่งเสริมการพัฒนาสิทธิมนุษยชน อันเป็นหลักการพื้นฐานทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน

นับตั้งแต่มีการจัดตั้งองค์การสหประชาชาติ สิทธิมนุษยชนจึงกลายเป็นเรื่องที่ประชาคมระหว่างประเทศให้ความสำคัญและมีการจัดตั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนขึ้น ต่อมา มีการประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน พ.ศ. ๒๔๙๑ และการรับรองกติกาของอนุสัญญาาระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนหลายฉบับ รวมทั้งมีการประชุมนานาชาติว่าด้วยปัญหาสิทธิมนุษยชนอย่างต่อเนื่อง ระยะเวลาที่ผ่านมาสหประชาชาติได้จัดประชุมเชิงปฏิบัติการของภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก เพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนทุกปี และที่สำคัญคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก ซึ่งขณะนี้มี ๙ ประเทศ คือ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ฟิลิปปินส์ ฟิจิ อินโดนีเซีย อินเดีย ศรีลังกา เนปาล มองโกเลีย โดยสมาชิกส่วนใหญ่ได้รวมตัวกันเป็นสถาบันสิทธิมนุษยชนระดับชาติแห่งเอเชีย-แปซิฟิก มีการจัดประชุมปรึกษาหารือ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสานความร่วมมือมากขึ้นเป็นลำดับ

ที่ผ่านมาการปกครองในระบอบประชาธิปไตยกับการปฏิบัติตามหลักสิทธิมนุษยชนได้ควบคู่กันมาตลอด การพัฒนาสิทธิมนุษยชนดังกล่าวมาจากการเปลี่ยนแปลงระบอบการเมืองแบบเผด็จการทหารและรวบอำนาจมาเป็นประชาธิปไตย รัฐบาลและสถาบันการเมืองการปกครองของประเทศต่างๆ ทั่วโลกเริ่มนำปัญหาสิทธิมนุษยชนมาเป็นวาระทางการเมือง เช่น ออกกฎหมายหรือแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน นำเรื่องสิทธิมนุษยชนมากำหนดไว้ในนโยบายทางการเมืองและการบริหารประเทศ โดยกำหนดให้หน่วยงานของรัฐต้องคำนึงถึงปัญหาสิทธิมนุษยชนในการปฏิบัติการกิจ รวมทั้งการจัดตั้งคณะกรรมการระดับชาติเพื่อส่งเสริมการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

แม้ประเทศไทยเริ่มตระหนักถึงแนวคิดในการพัฒนาที่ถือคนเป็นศูนย์กลาง แต่ทิศทางการพัฒนาที่แก้ปัญหาอย่างแยกส่วน ขณะที่รัฐและกลไกของรัฐยังขาดความรู้และความเข้าใจ และยังใช้รัฐเป็นศูนย์กลาง ในการกำหนดนโยบายและการดำเนินการ ทำให้ไม่เห็นความสำคัญในการออกกฎหมายเพื่อรับรองสิทธิมนุษยชนให้ชัดเจน และยังไม่ตระหนักถึงความจำเป็นในการส่งเสริมและเคารพสิทธิการมีส่วนร่วมของประชาชนอีกด้วย

สำหรับกระบวนการยุติธรรมอันเป็นมาตรการของรัฐที่มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย เสรีภาพในการเดินทาง เสรีภาพในเคหสถาน ตลอดจนสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ รัฐจะต้องดำเนินนโยบายพื้นฐานด้านกระบวนการยุติธรรมใน ๓ ประเด็นหลัก ได้แก่ การดูแลการปฏิบัติ และการบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่ของรัฐ การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล และการจัดให้มีกฎหมายเพื่อจัดตั้งองค์กรปฏิรูปด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ทั้งนี้เพื่อให้เป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิของบุคคลมิให้ได้รับผลกระทบจากการดำเนินกระบวนการยุติธรรมของรัฐเกินกว่ากรณีที่เป็น โดยรัฐบาลได้ดำเนินนโยบายด้านกระบวนการยุติธรรมอย่างครอบคลุม ทั้งประเด็นด้านกฎหมาย มาตรการ และการบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตลอดจนการดำเนินการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมในเชิงรุกโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน แสดงออกถึงความมุ่งมั่นและความพยายามของรัฐบาลที่จะปรับปรุงและแก้ไขมาตรการของรัฐ รวมถึงการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่รัฐ

ในการอำนวยความสะดวกธรรมแก่ประชาชน ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับหลักการของสิทธิมนุษยชน

สำนักงานอัยการสูงสุดมีภารกิจหลัก คือ การอำนวยความสะดวก การรักษาผลประโยชน์ของรัฐ และการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและผลประโยชน์ของประชาชน ในด้านการอำนวยความสะดวกนั้น สำนักงานอัยการสูงสุดเป็นหน่วยงานหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมที่จะช่วยขับเคลื่อนกระบวนการต่างๆ เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน โดยการให้ประชาชนสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว และทั่วถึง รวมทั้งมีการปฏิบัติที่เหมาะสมโดยให้คำนึงถึงสิทธิของพยานและผู้เสียหายในคดี สิทธิผู้ต้องหา และแม้ว่านโยบายรัฐมีโครงการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหา พยาน และเหยื่ออาชญากรรม แต่ถึงอย่างไร กลุ่มผู้ด้อยโอกาส เช่น คนจน ผู้ใช้แรงงาน ผู้ต้องหา ผู้เสียหายในคดีบางส่วน ก็ยังประสบปัญหาการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอยู่นั่นเอง ดังนั้น รัฐและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องจึงต้องร่วมมือกันในการส่งเสริมการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชน โดยเฉพาะเหยื่อหรือผู้เสียหายที่ถูกกระทบจากการกระทำความผิด โดยต้องเร่งประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรับรู้ถึงขั้นตอนและการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมให้มากที่สุด หากประชาชนมีความรู้เรื่องกฎหมายและสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและหน่วยงานของรัฐสามารถช่วยเหลือให้บุคคลดังกล่าวได้รับความช่วยเหลือตามสิทธิ ประชาชนก็จะมี ความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม เพื่อให้การอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนเกิดประโยชน์ได้อย่างแท้จริง

คำสำคัญ: สิทธิมนุษยชน, กระบวนการยุติธรรม

สิทธิมนุษยชน

๑. ความหมายของสิทธิมนุษยชน

สิทธิมนุษยชน (Human Right) เป็นสิทธิที่ถือว่าผู้ทรงสิทธิ คือ มนุษย์ทุกคน การเกิดขึ้นของสิทธิมนุษยชนเริ่มจากแนวคิดที่ว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมาพร้อมกับสิทธิโดยกำเนิดที่เหมือนกัน ถูกสร้างมาอย่างเท่าเทียมกัน สิทธิแห่งความเป็นมนุษย์ที่ติดตัวมนุษย์แต่ละคนมานั้นเป็นสิ่งที่เป็นสากล ไม่สามารถจำหน่ายจ่ายโอน และไม่อาจแบ่งแยกได้^๑

โดยทั่วไปแล้ว สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิป้องกัน หมายความว่า สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิที่บุคคลใช้ในการป้องกันแดนแห่งเสรีภาพของตนจากอำนาจรัฐ นอกจากสิทธิมนุษยชนอาจถูกล่วงละเมิดจากรัฐได้แล้ว ยังอาจมีกรณีที่ถูกล่วงละเมิดจากบุคคลที่สามได้ด้วย ดังนั้น เพื่อให้สิทธิมนุษยชนมีผลบังคับได้อย่างสมบูรณ์ จึงมีการกำหนดให้รัฐมีหน้าที่ในการปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชนด้วย

จะเห็นได้ว่าในอดีตคำว่า สิทธิมนุษยชนยังไม่เป็นที่แพร่หลาย จนกระทั่งมีการก่อตั้งองค์การสหประชาชาติแล้ว จึงได้ถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายทั้งในระดับภูมิภาคและในระดับนานาชาติ ซึ่งในกฎบัตรสหประชาชาติได้กล่าวถึงสิทธิมนุษยชนไว้หลายแห่ง เช่น ในอารัมภบท ซึ่งมีข้อความที่กล่าวถึงความมุ่งหมายของสหประชาชาติไว้ว่า “เพื่อเป็นการยืนยันความเชื่อในสิทธิขั้นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ ในศักดิ์ศรีและคุณค่าของมนุษยชาติ : To Reaffirm Faith in Fundamental Human Rights, in the dignity and worth of the Human Person...”

ในตัวกฎบัตรสหประชาชาติได้เพียงกล่าวถึงสิทธิมนุษยชนไว้ในที่ต่างๆ เช่น ในอารัมภบท แต่มิได้มีคำนิยามหรือคำอธิบายเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนแต่อย่างใด โดยในทางวิชาการมักไม่มีการให้คำนิยามความหมายของสิทธิมนุษยชน นอกจากมีการพยายามอธิบายคำปรารภของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ที่ว่า “โดยที่การยอมรับนับถือเกียรติศักดิ์ประจำตัวและสิทธิเท่าเทียมกันและโอนมิได้ของบรรดาสมาชิกทั้งหลายแห่งครอบครัวมนุษยชนเป็นหลักการพื้นฐานแห่งอิสรภาพ ความยุติธรรมและสันติภาพโลก” นั้น หมายถึง สิ่งจำเป็นสำหรับคนทุกคนที่ต้องได้รับในฐานะที่เป็นคน เพื่อให้คนๆ นั้นมีชีวิตอยู่รอดได้และมีการพัฒนา สิทธิมนุษยชนจึงมี ๒ ระดับ^๒ คือ

ระดับแรก คือ สิทธิที่ติดตัวคนทุกคนมาแต่เกิด ไม่สามารถถ่ายโอนให้แก่กันได้ อยู่เหนือกฎหมายและอำนาจใดๆ ของรัฐทุกรัฐ สิทธิเหล่านี้ ได้แก่ สิทธิในชีวิต ห้ามฆ่าหรือทำร้ายต่อชีวิต ห้ามการค้ามนุษย์ ห้ามทรมานอย่างโหดร้าย คนทุกคนมีสิทธิในความเชื่อมนธรรมหรือลัทธิทางศาสนา ทางการเมือง มีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและแสดงออกหรือการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น สิทธิมนุษยชนเหล่านี้ไม่จำเป็นต้องมีกฎหมายมารองรับ สิทธิเหล่านี้ก็ดำรงอยู่ ซึ่งอย่างน้อยอยู่ในมนธรรมสำนึกถึงบาปบุญคุณโทษที่อยู่ในตัวของแต่ละคน เช่น แม้ไม่มีกฎหมายบัญญัติว่า การฆ่าคนเป็นความผิดตามกฎหมาย แต่คนทุกคนมีสำนึกรู้ได้เองว่าการฆ่าคนนั้นเป็นสิ่งต้องห้าม เป็นบาปในทางศาสนา เป็นต้น

ระดับที่สอง คือ สิทธิที่ต้องได้รับการรับรองในรูปของกฎหมายหรือต้องได้รับการคุ้มครองโดยรัฐบาล ได้แก่ การได้รับสัญชาติ การมีงานทำ การได้รับความคุ้มครองแรงงาน ความเสมอภาคของ

^๑ รศ. ดร. วรเจตน์ ภาคีรัตน์, คำสอนว่าด้วยรัฐและหลักกฎหมายมหาชน, หน้า๒๒๓-๒๒๔.

^๒ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม, บทวิเคราะห์ข้อมูลสถานการณ์ และเชื่อมโยงเพื่อวางทิศทางแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๓ (พ.ศ. ๒๕๕๗-๒๕๖๑), หน้า ๒.

หญิงชาย สิทธิเด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และคนพิการ การได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การประกันการว่างงาน การได้รับบริการทางด้านสาธารณสุข การสามารถแสดงออกทางด้านวัฒนธรรมอย่างอิสระ สามารถได้รับความเพลิดเพลินจากศิลปะ วัฒนธรรมในกลุ่มของตน เป็นต้น

สิทธิมนุษยชนระดับที่สองนี้ ต้องเขียนรับรองไว้ในกฎหมายหรือรัฐธรรมนูญหรือแนวนโยบายพื้นฐานของรัฐของแต่ละประเทศ เพื่อเป็นหลักประกันว่าคนทุกคนที่อยู่ในรัฐนั้นจะได้รับความคุ้มครองชีวิตความเป็นอยู่ ให้มีความเหมาะสมแก่ความเป็นมนุษย์

๒. ขอบเขตของสิทธิมนุษยชน

สิทธิมนุษยชนมีความหมายกว้างกว่า สิทธิตามกฎหมาย นักกฎหมายทั่วไปจึงอธิบายว่า สิทธิ คือ ประโยชน์ที่กฎหมายรับรอง ซึ่งเป็นไปตามหลักกฎหมายในขอบเขตที่แคบ ในแง่ที่ว่าคนจะมีสิทธิได้ ต้องมีกฎหมายรับรองไว้เท่านั้น ถ้ากฎหมายไม่เขียนรับรองไว้ย่อมไม่มีสิทธิ หรือไม่ได้รับสิทธิ แต่ในแง่ของสิทธิมนุษยชนนั้น ขอบเขตของสิทธิมนุษยชนกว้างกว่าสิ่งที่กฎหมายรับรองดังกล่าวข้างต้น สิทธิมนุษยชนที่ได้รับการรับรองทั่วโลก ว่าเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของการปฏิบัติต่อมนุษย์นั้น สามารถจำแนกได้ครอบคลุมสิทธิ ๕ ประเภท^๓ ได้แก่

(๑) สิทธิพลเมือง ได้แก่ สิทธิในชีวิตและร่างกาย เสรีภาพและความมั่นคงในชีวิต ไม่ถูกทรมาน ไม่ถูกทำร้ายหรือฆ่า สิทธิในกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ สิทธิในความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมาย สิทธิที่จะได้รับการปกป้องจากการจับกุมหรือคุมขังโดยมิชอบ สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีในศาลอย่างยุติธรรม โดยผู้พิพากษาที่มีอิสระ สิทธิในการได้รับสัญชาติ เสรีภาพของศาสนิกชนในการเชื่อถือและปฏิบัติตามความเชื่อถือ

(๒) สิทธิทางการเมือง ได้แก่ สิทธิในการเลือกวิถีชีวิตของตนเองทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รวมถึงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก สิทธิการมีส่วนร่วมกับรัฐในการดำเนินกิจการที่เป็นประโยชน์สาธารณะ เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ เสรีภาพในการรวมกลุ่ม สิทธิในการเลือกตั้งอย่างเสรี

(๓) สิทธิทางเศรษฐกิจ ได้แก่ สิทธิในการมีงานทำ ให้เลือกงานอย่างอิสระและได้รับค่าจ้างอย่างเป็นธรรม สิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน การได้รับมาตรฐานการครองชีพอย่างเพียงพอ

(๔) สิทธิทางสังคม ได้แก่ สิทธิในการได้รับการศึกษา สิทธิในการได้รับหลักประกันด้านสุขภาพ แม่และเด็กต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ ได้รับการพัฒนาบุคลิกภาพอย่างเต็มที่ ได้รับความมั่นคงทางสังคม มีเสรีภาพในการเลือกคู่ครองและสร้างครอบครัว

(๕) สิทธิทางวัฒนธรรม ได้แก่ การมีเสรีภาพในการใช้ภาษาหรือสื่อความหมายในภาษาท้องถิ่นตน มีเสรีภาพในการแต่งกายตามวัฒนธรรม การปฏิบัติกิจตามวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นของตน การปฏิบัติตามความเชื่อทางศาสนา การพักผ่อนหย่อนใจด้านการแสดงศิลปะ วัฒนธรรม บันเทิงได้โดยไม่มีใครมาบังคับ

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า สิทธิตามกฎหมายทุกอย่างไม่ใช่เรื่องสิทธิมนุษยชน มีสิทธิบางอย่างเท่านั้น ถือเป็นสิทธิมนุษยชน เพราะเป็นสิ่งที่ติดตัวมนุษย์มาแต่เกิด ไม่สามารถโอนไปให้คนอื่น หรือไม่มีใคร

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒-๓.

มาพรากไปจากมนุษย์แต่ละคนได้ และสิทธิที่เป็นสิทธิมนุษยชนนั้นถือเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของการปฏิบัติระหว่างมนุษย์ เช่น การฆ่าหรือทำร้ายกัน แม้ไม่มีกฎหมายบัญญัติว่า การทำร้ายหรือการฆ่าเป็นความผิด คนทุกคนก็รู้อยู่แก่ใจว่าเป็นความผิด แต่การที่คนในชาติไม่ได้รับอาหารที่เพียงพอแก่การยังชีพ ไม่ถือว่าใครทำผิดกฎหมาย แต่เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนประเภทหนึ่ง ที่รัฐบาลมีหน้าที่ต้องจัดการให้คนในชาติได้รับอาหารอย่างเพียงพอแก่การมีชีวิตอยู่รอด

๓. หลักการของสิทธิมนุษยชน

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน นอกจากระบุขอบเขตของสิทธิมนุษยชนว่าครอบคลุมสิทธิอะไรแล้ว ตัวปฏิญญาฯ เองยังได้นำเสนอหลักการสำคัญของสิทธิมนุษยชนไว้ด้วย หลักการนี้ถือเป็นสาระสำคัญที่ใช้อ้างอิงความเป็นสากลของสิทธิมนุษยชน และใช้เป็นเครื่องมือชี้วัดว่าสังคมใดมีการเคารพและปฏิบัติตามหลักการสิทธิมนุษยชนหรือไม่ สำหรับหลักการสำคัญของสิทธิมนุษยชน^๔ ประกอบด้วย

(๑) เป็นสิทธิธรรมชาติ ติดตัวมนุษย์มาแต่เกิด (Natural Rights) หมายความว่า มนุษย์ทุกคนมีศักดิ์ศรีประจำตัวตั้งแต่เกิดมาเป็นมนุษย์ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity) นี้ ไม่มีใครมอบให้ เป็นสิ่งที่ธรรมชาติได้กำหนดขึ้นในมนุษย์ทุกคน

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จึงหมายถึง คุณค่าของคนในฐานะที่เขาเป็นมนุษย์ ซึ่งแบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ

๑) คุณค่าที่ถูกกำหนดขึ้นโดยสังคม เป็นการให้คุณค่าของมนุษย์ในฐานะการดำรงตำแหน่งทางสังคม ซึ่งมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับการมีอำนาจหรือการยึดครองทรัพยากรของสังคม

๒) คุณค่าที่ถูกกำหนดขึ้นโดยธรรมชาติ เป็นการให้คุณค่าของมนุษย์ในฐานะที่เป็นมนุษย์ ซึ่งมีความเท่าเทียมกัน ไม่แบ่งแยก

การกำหนดคุณค่าที่แตกต่างกันนำมาซึ่งการลดทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์ ผู้คนในสังคมโดยทั่วไปมักให้คุณค่าทางสังคม เช่น ฐานะตำแหน่งหรือเงินตรา มากกว่า ซึ่งการให้คุณค่าแบบนี้นำมาซึ่งการเลือกปฏิบัติ จึงต้องปรับวิสัยทัศน์และเน้นให้มีการปฏิบัติ โดยการให้คุณค่าของความเป็นคนในฐานะความเป็นมนุษย์ ไม่ใช่ให้คุณค่าคนตามสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม

(๒) สิทธิมนุษยชนเป็นสากลและไม่สามารถถ่ายโอนกันได้ (Universality & Inalienability) หมายความว่า สิทธิมนุษยชนนั้นเป็นของคนทุกคน ไม่มีพรมแดน คนทุกคนมีสิทธิมนุษยชนต่างๆ เช่นเดียวกัน เพราะโดยหลักการแล้วถือว่า คนทุกคนย่อมถือว่าเป็นคน ไม่ว่าจะเชื้อชาติหรือศาสนาใดก็ตาม ย่อมมีสิทธิมนุษยชนประจำตัวทุกคนไป จึงเรียกได้ว่าสิทธิมนุษยชนเป็นของคนทุกคน

กรณีสิทธิมนุษยชนไม่สามารถถ่ายโอนให้แก่กันได้ หมายความว่า ในเมื่อสิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิประจำตัวของมนุษย์ มนุษย์แต่ละคนย่อมไม่สามารถมอบอำนาจ หรือสิทธิมนุษยชนของตนให้แก่ผู้ใดได้ ไม่มีการครอบครองสิทธิแทนกัน แตกต่างจากการครอบครองที่ดินหรือทรัพย์สิน เพราะสิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องที่ธรรมชาติกำหนดขึ้น เป็นหลักการที่ทุกคนต้องปฏิบัติ แต่หากจะถามว่าในเมื่อสิทธิมนุษยชนเป็นของคนทุกคนเช่นนี้แล้ว สามารถมีสิทธิมนุษยชนเฉพาะกลุ่มได้หรือไม่ ในทางสากลได้มีการจัดหมวดหมู่และกลุ่มของสิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิของกลุ่มเฉพาะและสิทธิตามประเด็นปัญหา เช่น สิทธิสตรี สิทธิเด็ก สิทธิในกระบวนการยุติธรรม สิทธิของผู้ลี้ภัย เป็นต้น

^๔ รศ. จรัญ โฆษณานันท์, สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน, หน้า ๕๗-๕๘.

(๓) สิทธิมนุษยชนไม่สามารถแยกเป็นส่วนๆ ว่าสิทธิใดมีความสำคัญกว่าอีกสิทธิหนึ่ง (Indivisibility) กล่าวคือ สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ไม่สามารถแบ่งแยกว่ามีความสำคัญกว่า สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม สิทธิทั้งสองประการนี้ต่างมีความสำคัญเท่าเทียมกัน ดังนั้น รัฐบาลใด จะมาอ้างว่าต้องพัฒนาประเทศให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจ หรือต้องแก้ปัญหามากก่อน แล้วจึงค่อยให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง ย่อมขัดต่อหลักการนี้

(๔) ความเสมอภาคและห้ามการเลือกปฏิบัติ (Equality and Non-Discrimination) การเลือกปฏิบัติเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมานานในทุกสังคม และถือเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน เพราะเหตุว่าในฐานะที่เราเกิดเป็นคน ต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน

ความเสมอภาค คือ การที่ทุกคนควรได้รับจากส่วนที่ควรได้ ในฐานะเป็นคน ส่วนหลักความเสมอภาค คือ ต้องมีการเปรียบเทียบกับของ ๒ สิ่ง หรือ ๒ เรื่อง และดูว่าอะไรคือ สาระสำคัญของเรื่องนั้น หากสาระสำคัญของประเด็นได้รับการพิจารณาแล้ว ถือว่ามีความเสมอภาคกัน

ส่วนการเลือกปฏิบัติ นั้น เป็นเหตุให้เกิดความไม่เสมอภาค เช่น การรักษาพยาบาล หรือการเข้าถึงบริการสาธารณสุขของรัฐเป็นไปไม่ทั่วถึง และไม่เท่าเทียมกัน เพราะมีความแตกต่างของบุคคลในเรื่องเชื้อชาติ

(๕) การมีส่วนร่วมและการเป็นส่วนหนึ่งของสิทธินั้น (Participation & Inclusion) หมายความว่า ประชาชนแต่ละคนและกลุ่มของประชาชนหรือประชาชนหรือประชาสังคมย่อมมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการเข้าถึงและได้รับประโยชน์จากสิทธิพลเมือง สิทธิทางการเมือง และสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

(๖) ตรวจสอบได้และใช้หลักนิติธรรม (Accountability & The Rule of Law) หมายถึง รัฐและองค์กรที่มีหน้าที่ในการก่อให้เกิดสิทธิมนุษยชน ต้องมีหน้าที่ตอบคำถามให้ได้ว่าสิทธิมนุษยชนได้รับการปฏิบัติให้เกิดผลจริงในประเทศของตน ส่วนสิทธิโดยยังไม่ได้ดำเนินการให้เป็นไปตามหลักการสากล ก็ต้องอธิบายต่อสังคมได้ว่าจะมีขั้นตอนดำเนินการอย่างไร โดยเฉพาะรัฐต้องมีมาตรการปกครองประเทศ โดยใช้หลักนิติธรรมหรือปกครองโดยอาศัยหลักการที่ใช้กฎหมายอย่างเที่ยงธรรม ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย มีกระบวนการไม่ซับซ้อนเป็นไปตามหลักกฎหมายและมีความเท่าเทียมกัน เมื่ออยู่ต่อหน้ากฎหมาย ไม่มีใครอยู่เหนือกฎหมายได้

๔. ปริญญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชน

สาระสำคัญของปริญญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชน จะประกอบไปด้วยบทบัญญัติเกี่ยวกับ สิทธิ ผนวกกับเรื่องหน้าที่และการตีความรวมทั้งสิ้น ๓๐ มาตรา ในทางวิชาการด้านสิทธิมนุษยชน ได้จำแนกสิทธิในปริญญาสาทุกๆ ที่สำคัญออกเป็น ๒ ประเภท ได้แก่ สิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (Civil and Political Rights) และสิทธิทางเศรษฐกิจและสังคม (Economic, Social and Culture Rights)^๔

นอกเหนือจากการแบ่งประเภทสิทธิอย่างกว้างดังกล่าวแล้ว ศาสตราจารย์เรเน แคสซิ่ง (Rene Cassin) ได้อธิบายลักษณะของสิทธิในปริญญาสาทุกๆ ว่า ย่อมนับว่ามีคุณค่าต่อความเข้าใจอย่างสูง แคสซิ่งเป็นตัวแทนชาวฝรั่งเศสซึ่งมีบทบาทอย่างสำคัญในการร่างปริญญาสาทุกๆ จนนักวิชาการบางท่าน

^๔ รศ. จริฎ โฆษณานันท์, สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน, หน้า ๒๘๙-๒๙๓.

ยกย่องให้เป็นเสมือนบิดาของปฏิญญาสากลฯ/สิทธิมนุษยชน (Father of the Declaration)^๖ แคลสซันชี้ให้เห็นว่าปฏิญญาสากลฯ ตั้งอยู่บนเสาหลัก (Pillars) พื้นฐาน ๔ ต้น^๗ ดังนี้

ประการแรก คือ สิทธิส่วนบุคคล (Personal Rights) หมายถึง สิทธิแห่งความเสมอภาค, สิทธิในชีวิต, อิสรภาพ และความมั่นคงฯ ปรากฏอยู่ในมาตรา ๓-๑๑

ประการที่สอง คือ สิทธิซึ่งเป็นของปัจเจกบุคคลในความสัมพันธ์ของเขากับกลุ่มสังคมซึ่งตนเข้าไปมีส่วนร่วม ได้แก่ สิทธิในความเป็นส่วนตัวในชีวิตครอบครัวและในการแต่งงาน, สิทธิในการมีเสรีภาพในการเคลื่อนไหวภายในรัฐ หรือออกนอกรัฐ, สิทธิในการมีสัญชาติ, ในการลี้ภัยในกรณีที่ถูกประหารชีวิต, สิทธิในทรัพย์สินและการปฏิบัติของศาสนา ปรากฏอยู่ในมาตรา ๑๒-๑๗

ประการที่สาม เป็นเรื่องอิสรภาพของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ซึ่งมีการใช้เพื่อให้เกิดการก่อตั้งองค์กรแห่งรัฐบาล หรือเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดตัดสินใจ อันได้แก่ เสรีภาพในมโนธรรม, ความคิดและการแสดงออก, เสรีภาพในการสมาคมและรวมตัวกัน, สิทธิในการลงคะแนนและสมัครรับเลือกตั้ง, สิทธิในการเข้าถึงรัฐบาล และการบริหารงานสาธารณะ ปรากฏอยู่ในมาตรา ๑๘-๒๑

ประการที่สี่ คือ สิทธิซึ่งมีการใช้ในด้านที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจและสังคม นับตั้งแต่บรรดาสิทธิซึ่งแสดงออกในเรื่องที่เกี่ยวกับแรงงานและความสัมพันธ์ในการผลิต และในด้านที่เกี่ยวกับการศึกษา, สิทธิในการทำงานและการประกันทางสังคม และการมีอิสระในการเลือกการทำงาน, มีเงื่อนไขการทำงานที่เป็นธรรม, ในการได้รับค่าจ้างอันเท่าเทียมกันสำหรับงานที่เสมอกัน, สิทธิในการก่อตั้งและเข้าร่วมในสหภาพแรงงาน, ในการพักผ่อนและมีเวลาว่าง, ในการได้รับการดูแลรักษาสุขภาพ, ในการศึกษา และสิทธิในการเข้ามีส่วนร่วมอย่างอิสระในชีวิตทางวัฒนธรรมของชุมชน ปรากฏอยู่ในมาตรา ๒๒-๒๗

ประการที่ห้า ของปฏิญญาสากลฯ แคลสซันเปรียบว่าเป็นเสมือนด้านจั่วสามเหลี่ยม (Pediment) ของวิหาร (แบบกรีกโบราณ) ซึ่งตั้งอยู่บนเสาหลัก ๔ ต้น โดยคลุมความในมาตรา ๒๘-๓๐ หมายถึง สิทธิในการมีระเบียบทางสังคมและระเบียบระหว่างประเทศ (Social and International Order) ซึ่งจะเกื้อกูลให้สิทธิและอิสรภาพตามที่กำหนดในปฏิญญานี้ สามารถบรรลุผลได้อย่างเต็มเปี่ยม บทบัญญัตินี้เสนอครั้งแรกโดยตัวแทนจากเลบานอน มีจุดมุ่งหมายที่จะเน้นความสำคัญว่า การส่งเสริมสิทธิต่างๆ ในปฏิญญาสากลฯ จักสามารถเป็นไปได้ต่อเมื่อมีการจัดระเบียบโครงสร้างทางสังคมที่เอื้ออำนวยซึ่งจะเปิดให้สิทธิดังกล่าวสามารถหยั่งรากลึกได้ และต่อเมื่อมีบริบท (ความสัมพันธ์) ระหว่างประเทศทั่วไปซึ่งกระตุ้นให้มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจในประเทศที่ยากจนหรือทำให้ประเทศที่เจริญก้าวหน้าแล้วกระจายความมั่งคั่งให้มากขึ้นกันใหม่ (เพื่อให้เป็นประโยชน์แก่ประเทศด้อยพัฒนา)

ในส่วนของมาตรา ๒๙ (๑) บัญญัติเรื่องหน้าที่ให้แก่ชุมชน โดยมีบทบัญญัติส่วนอื่นครอบคลุมเรื่องข้อจำกัด ซึ่งอาจกระทำได้เกี่ยวกับสิทธิภายใต้เงื่อนไข ๓ ประการ กล่าวคือ

ประการแรก ความจำเป็นในการประกันให้เกิดการเคารพอันถูกต้องต่อสิทธิของบุคคลอื่น และเพื่อบรรลุความทั่วไปในสังคมประชาธิปไตย

^๖ Antonio Cassese, “Human Rights in a Changing World”, Op.cit., p.๓๘; Imre Szabo, “Historical Foundation of Human Rights and Subsequent Development”, Op.cit., p.๒๓.

^๗ Antonio Cassese, “Human Rights in a Changing World”, Op.cit., p.๓๘-๓๙.

ประการที่สอง ความจำเป็นในการใช้สิทธิและเสรีภาพในลักษณะที่ไม่ขัดแย้งกับจุดมุ่งหมายและหลักการของสหประชาชาติ (โดยเฉพาะให้เป็นไปอย่างสอดคล้องกับเป้าหมายที่สำคัญของการปกป้องสันติภาพ

ประการที่สาม คือ ความจำเป็นที่สิทธิต่างๆ จะไม่ถูกลบล้างหรือถูกลดทอนความสำคัญจากการใช้สิทธิและเสรีภาพอื่นๆ ซึ่งมีการบัญญัติไว้ในปฏิญญาสากลฯ

บทบัญญัติในปฏิญญาสากลฯ ข้างต้น ถึงแม้จะดูเหมือนเป็นความพยายามร่วมที่สำเร็จผลในการมุ่งสร้างสิ่งที่นางรูสเวลท์ (Eleanor Roosevelt) เชื่อว่าเป็น “แมกนาคาต้าของมนุษยชาติ” (Magna Carta of Mankind)^๘ แต่กระนั้นก็ดูเหมือนบรรจุด้วยข้อความที่มีผู้เห็นเป็นความคลุมเครือหรือจุดอ่อนแฝงอยู่ เช่น ประเด็นเรื่องข้อจำกัดสิทธิมนุษยชนที่เปิดช่องให้กฎหมายของแต่ละรัฐเข้ามาจำกัดสิทธิดังกล่าวได้ภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดไว้ การให้ความสำคัญต่อกฎหมายในฐานะกลไกของรัฐที่เป็นทางการสำหรับการจำกัดสิทธิมนุษยชน ถึงแม้จะมีเจตนารมณ์ที่ดีในการกีดกันไม่ให้ข้อจำกัดสิทธิมนุษยชนกระทำได้ง่ายๆ ในรูปคำสั่งหรือประกาศที่มาจากตัวบุคคลที่มีอำนาจรัฐ แต่ลำพังความเป็นกฎหมายหรือกลไกในรูปของกฎหมายก็ทำให้จะเป็นเครื่องมือที่มีความชอบธรรมเสมอไป โดยบ่อยครั้งที่เรามักหลงยึดมายาของกฎหมายว่าเป็นตัวแทนของความชอบธรรมหรือมากกว่าดภาพกฎหมายเป็นเครื่องมือต่อต้านการใช้อำนาจตามอำเภอใจของผู้ปกครองเผด็จการ ไม่ว่าจะกฎหมายจะถูกมองให้เป็นยาวิเศษในการรักษาโรคทางสังคมอย่างได้ผลมากเพียงใด แต่จริงๆ แล้วแม้ในรัฐสมัยใหม่กฎหมายก็ได้บริสุทธิ์สะอาดหรืออิสระสมบูรณ์ในตัวเองแต่อาจตกอยู่ใต้การปั่นแต่งอย่างมีเลศนัยจากฝ่ายบริหารได้มิใช่หรือจากความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายบริหารและนิติบัญญัติภายใต้ระบบการเมืองที่เป็นอยู่^๙

^๘ J.P.Humphrey, “The Magna Carta of Mankind”, in. P.Davies (Ed.), “Human Rights”, (London: Routledge, ๑๙๘๘) PP.๒๑-๙.

^๙ Antonio Cassese, “Human Rights in a Changing World”, Op.cit., p.๔๐.

แผนปฏิบัติการสิทธิมนุษยชนของอาเซียนและประเทศไทย

๑. ประชาคมอาเซียน หรือสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรืออาเซียน (Association of South East Asian Nations: ASEAN) ก่อตั้งขึ้นโดยปฏิญญากรุงเทพฯ (Bangkok Declaration) เมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๐ ปัจจุบันมีประเทศสมาชิก ประกอบด้วยรวม ๑๐ ประเทศ ได้แก่ ไทย พม่า มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ เวียดนาม ลาว กัมพูชา และบรูไน ซึ่งประชาคมอาเซียนประกอบด้วยความร่วมมือ ๓ ด้าน ซึ่งเปรียบเทียบเสมือนเสาหลักที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ได้แก่ ประชาคมการเมืองความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political-Security Community - APSC) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community - AEC) ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Culture Community - ASCC) ซึ่งคำขวัญของอาเซียน คือ หนึ่งวิสัยทัศน์ หนึ่งอัตลักษณ์ หนึ่งประชาคม (One Vision, One Identity, One Community) โดยในปฏิญญากรุงเทพฯ ได้ระบุวัตถุประสงค์สำคัญ ๗ ประการของการจัดตั้งอาเซียนได้แก่

(๑) ส่งเสริมความร่วมมือและความช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยี วิทยาศาสตร์ และการบริการ

(๒) ส่งเสริมสันติภาพและความมั่นคงในภูมิภาค

(๓) เสริมสร้างความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ พัฒนาการทางวัฒนธรรมในภูมิภาค

(๔) ส่งเสริมให้ประชาชนในอาเซียนมีความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตที่ดี

(๕) ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในรูปแบบของการฝึกอบรมและการวิจัย และการศึกษาด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

(๖) เพิ่มประสิทธิภาพของการเกษตรและอุตสาหกรรม การขยายการค้า ตลอดจนการปรับปรุง การขนส่งและการคมนาคม

(๗) เสริมสร้างความร่วมมืออาเซียนกับประเทศภายนอก องค์การความร่วมมือแห่งภูมิภาคอื่นๆ และองค์การระหว่างประเทศ

กฎบัตรอาเซียน (Asean Charter) เปรียบเสมือนธรรมนูญของอาเซียนที่วางกรอบทางกฎหมาย และโครงสร้างขององค์กร โดยเกิดขึ้นจากการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ ๑๓ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๐ ที่ประเทศสิงคโปร์ ผู้นำอาเซียนได้ลงนามในกฎบัตรอาเซียน ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๕๑ โดยวัตถุประสงค์ของกฎบัตร คือ ทำให้อาเซียนเป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพ มีประชาชนเป็นศูนย์กลางและเคารพกฎกติกาในการทำงานมากขึ้น นอกจากนี้ กฎบัตรอาเซียนจะเป็นสถานะนิติบุคคลแก่อาเซียนในฐานะที่เป็นองค์กรระหว่างรัฐบาล (Intergovernmental Organization) ซึ่งมีเป้าหมายและหลักการ (Purposes and Principles) สำคัญ ได้แก่ เป้าหมายการส่งเสริมสันติภาพ เสถียรภาพ ความสามารถในการแข่งขันของภูมิภาค ความกินดีอยู่ดีของประชาชน ความมั่นคงของมนุษย์ การส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม การลดช่องว่างของการพัฒนา การส่งเสริมประชาธิปไตย การเคารพสิทธิมนุษยชน การพัฒนาอย่างยั่งยืน สิ่งแวดล้อม การศึกษา ยาเสพติด

การสร้างอัตลักษณ์อาเซียน เป็นต้น ส่วนหลักการ ได้แก่ เรื่องอำนาจอธิปไตย การไม่แทรกแซงกิจการภายใน หลักนิติธรรมและธรรมาภิบาล และการเคารพความแตกต่าง เป็นต้น^{๑๐}

ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ASEAN Human Rights Declaration-AHRD) จัดทำขึ้นโดยคณะกรรมการระหว่างรัฐบาลอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ASEAN Intergovernmental Commission on Human Rights - AICHR) เมื่อวันที่ ๑๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๕ (ค.ศ. ๒๐๑๒) ณ กรุงพนมเปญ ราชอาณาจักรกัมพูชา เพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนาไปสู่การเป็นกรอบความร่วมมืออาเซียนด้านสิทธิมนุษยชน โดยปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เป็นเอกสารทางการเมืองที่ไม่มีข้อผูกพันตามกฎหมาย ซึ่งแสดงเจตนารมณ์ของอาเซียนในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และสะท้อนลักษณะเฉพาะของอาเซียนที่มีความแตกต่างในด้านการเมือง สังคมและวัฒนธรรม นอกจากนี้ปฏิญญาฯ จะต้องรักษามาตรฐานสิทธิมนุษยชนตามหลักสากล รวมถึงมูลค่าเพิ่มเติมจากกฎบัตรสหประชาชาติ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ปฏิญญาและแผนปฏิบัติการเวียนนา (Vienna Declaration and Programme of Action) และตราสารระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่ประเทศสมาชิกอาเซียนเป็นภาคี ปฏิญญาฯ ฉบับนี้เป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของอาเซียนที่ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน เพื่อประโยชน์ในระยะยาวของประชาชนภูมิภาคอาเซียน ซึ่งเนื้อหาของปฏิญญาฯ ประกอบด้วย ๗ ส่วน ได้แก่ (๑) อารัมบท (๒) หลักการทั่วไป (๓) สิทธิพลเมืองพลสิทธิทางการเมือง (๔) สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (๕) สิทธิในการพัฒนา (๖) สิทธิในสันติภาพ (๗) ความร่วมมือในการส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชน^{๑๑}

๒. สำหรับประเทศไทยซึ่งเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติในลำดับที่ ๕๕ เมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ (ค.ศ. ๑๙๔๖) และเป็นภาคีสันติสัญญาหลักระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนจำนวน ๗ ฉบับ^{๑๒} ได้แก่

- (๑) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง
- (๒) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม
- (๓) อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีทุกรูปแบบ และพิธีสารเลือกรับข้อเรียกร้อง
- (๔) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและพิธีสารเลือกรับทั้ง ๓ ฉบับ เรื่องความเกี่ยวพันของเด็กในความขัดแย้งกันทางกำลังอาวุธ เรื่องการขายเด็ก การค้าประเวณีเด็กและสื่อลามกที่เกี่ยวกับเด็ก และเรื่องกระบวนการติดต่อร้องเรียน
- (๕) อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ
- (๖) อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการประติบัติหรือการลงโทษอันที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี
- (๗) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของคนพิการ

^{๑๐} กรมประชาสัมพันธ์ สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๔๔.

^{๑๑} กรมอาเซียน กระทรวงต่างประเทศ, ๒๕๕๖.

^{๑๒} กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม, บทวิเคราะห์ข้อมูลสถานการณ์ และเชื่อมโยงเพื่อวางทิศทางแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๓ (พ.ศ. ๒๕๕๗-๒๕๖๑), หน้า ๒๑.

โดยมีการนำสาระของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและสนธิสัญญาดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร ทั้งฉบับปี พ.ศ. ๒๕๔๐ และ ๒๕๕๐ เพื่อให้มีผลบังคับในการปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชนให้แก่ประชาชนในชาติ และประเทศไทยยังมีกลไกภายใต้ฝ่ายบริหาร นิติบัญญัติ ตุลาการ และองค์กรอิสระต่างๆ ที่สำคัญในการปกป้อง คุ้มครองสิทธิมนุษยชน ได้แก่ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง ศาลทหาร ผู้ตรวจการแผ่นดิน กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพภายใต้สังกัดกระทรวงยุติธรรม เป็นต้น

นอกจากนี้ ประเทศไทยได้มีการประกาศใช้แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมาแล้ว จำนวน ๒ ฉบับ ปัจจุบัน คือ แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๓ (พ.ศ. ๒๕๕๗-๒๕๖๑)

สิทธิมนุษยชนกับกระบวนการยุติธรรม

๑. สถานการณ์สิทธิมนุษยชนในสังคมไทย

การพัฒนาการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน สถานการณ์สิทธิมนุษยชนทางสากลมีอิทธิพลและส่งผลกระทบต่อประเทศไทย ที่สำคัญคือการใช้ประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีสถิติสัญญาระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนหลายฉบับ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ๔ ฉบับหลัก ได้แก่

- อนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ เข้าเป็นภาคีเมื่อวันที่ ๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๘ และพิธีสารเลือกรับ เมื่อวันที่ ๑๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๓
- อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก เมื่อวันที่ ๒๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๕
- กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง เมื่อวันที่ ๒๙ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๓๙ และมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ ๒๙ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๐
- กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เมื่อวันที่ ๖ กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๒ และมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๒

การเข้าเป็นภาคีสถิติสัญญาต่างๆ ของสหประชาชาติ ทำให้รัฐบาลไทยมีพันธกรณีที่จะต้องส่งเสริมและพัฒนาให้มีหลักประกันว่า กฎหมายและแนวทางปฏิบัติภายในประเทศจะสอดคล้องกับมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่ระบุในสนธิสัญญาเหล่านั้นรวมทั้งการจัดทำรายงานการปฏิบัติตามพันธกรณีเสนอต่อสหประชาชาติตามระยะเวลาที่กำหนด

การที่ประเทศไทยมีพัฒนาการขึ้นสำคัญจากระบบเผด็จการในอดีตมาสู่ระบอบประชาธิปไตยที่มีอย่างต่อเนื่อง การจัดตั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และองค์กรอิสระต่างๆ เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการทางการเมืองและสิทธิของชุมชนในการมีส่วนร่วมในการพัฒนา การจัดการเลือกปฏิบัติและมาตรการส่งเสริมความเสมอภาค ฯลฯ เป็นสิ่งที่เหมาะสมระหว่างประเทศและสหประชาชาติ เห็นว่ามีความสำคัญ และให้การยอมรับว่าประเทศไทยมีพัฒนาการในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่รวดเร็วและก้าวหน้าประเทศหนึ่ง ซึ่งมีผลให้ประเทศไทยได้รับการเลือกตั้งให้ดำรงตำแหน่งสมาชิกในคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ โดยมีวาระ ๓ ปี ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๔๔ – ๒๕๔๖

แม้ว่าประเทศไทยได้รับการยอมรับในระดับหนึ่ง แต่มีสนธิสัญญาระหว่างประเทศอีกหลายฉบับที่ประเทศไทยยังมิได้เป็นภาคี เช่น อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ อนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำแย่ศักดิ์ศรีและอนุสัญญาว่าด้วยแรงงานอพยพและสมาชิกครอบครัว ฯลฯ ซึ่งควรที่จะมีการพิจารณาเพื่อเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาต่างๆ เพิ่มเติมรวมทั้งประเทศไทยควรพิจารณาทบทวนข้อสงวน ที่ได้ทำไว้เมื่อร่วมเข้าเป็นภาคีในบางฉบับเพื่อจำกัดการรับเอาพันธกรณีบางประการของสนธิสัญญานั้นๆ มาปฏิบัติ เพราะสถานการณ์ปัจจุบันมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปมากแล้ว

สถานการณ์การละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศที่ปรากฏบ่อย มีดังต่อไปนี้

- ๑) สถานการณ์ด้านเด็ก เยาวชน และครอบครัว

แม้ว่าโดยภาพรวม สถานการณ์ด้านเด็กและเยาวชนของประเทศไทยมีแนวโน้มดีขึ้นโดยเฉพาะ ในด้านสุขภาพอนามัย ด้านการศึกษา และความหวังใจของสังคม รวมทั้งวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของ สังคมไทย ยังมีความผูกพันที่เข้มแข็งของสถาบันครอบครัวและชุมชนอยู่มาก แต่ทิศทางการพัฒนาที่มีผลให้ เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่ผ่านมา ส่งผลให้สถาบันครอบครัวไทยอ่อนแอลง ทั้งในแง่ของการพัฒนาศักยภาพบุคคลในครอบครัว และการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็ก รวมถึงการทำร้าย เด็กโดยบุคคลในครอบครัว อันนำมาซึ่งปัญหาต่างๆ ที่มีแนวโน้มสูงขึ้นและรุนแรงขึ้น ได้แก่ เด็กและเยาวชน ตติยาเสพติด ถูกล่อลวงละเมิดทางเพศ เด็กกำพร้า เด็กเร่ร่อน การใช้แรงงานเด็ก เด็กในธุรกิจบริการทางเพศ เด็กหนีภัย เด็กและเยาวชนในสถานสงเคราะห์ สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เรือนจำ เป็นต้น ดังนั้นนอกจากการปกป้องคุ้มครองสิทธิเด็กแล้ว การส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนของสังคมตระหนักถึงบทบาท หน้าที่ต่อเด็กและเยาวชน ทั้งในและนอกระบบการศึกษา เพื่อเป็นการวางรากฐานของวัฒนธรรม สิทธิมนุษยชนในประเทศไทยจึงเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง

๒) สถานการณ์ด้านนโยบายทางสังคม

แม้ว่ากฎหมายได้รับรองและคุ้มครองมิให้มีการเลือกปฏิบัติต่อกลุ่มที่มีความแตกต่างกันไม่ว่า ด้านใดและ กำหนดให้มีมาตรการส่งเสริมความเสมอภาคแก่ผู้ด้อยโอกาส คนชรา เด็ก และคนพิการ รวมทั้ง ส่งเสริมความเสมอภาคในโอกาสระหว่างหญิงชาย และคุ้มครองมิให้ใช้ความรุนแรงในครอบครัว รวมทั้ง มีแนวนโยบายพื้นฐานของรัฐที่ส่งเสริมให้เกิดการปฏิรูปที่ดิน การคุ้มครองผู้ใช้ แรงงานและการรวมกลุ่ม ของภาคประชาชน ซึ่งมีผลให้เกิดการพัฒนาเชิงนโยบาย การจัดสรรงบประมาณและการเปลี่ยนแปลง ที่ดีขึ้นบ้าง แต่ยังคงมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนอีกมากมาย เช่น ประเทศไทยยังเป็นทั้งประเทศต้นทาง ประเทศส่งผ่าน และประเทศปลายทางของการค้ามนุษย์ข้ามชาติ โดยเหยื่อส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงและเด็ก ทั้งคนไทยกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ และจากประเทศอื่นๆ รวมทั้งการถูกเอาเปรียบด้านธุรกิจบริการทางเพศ และ การเอาเปรียบแรงงาน เป็นต้น

นอกจากนี้ ทิศทางการพัฒนาที่มุ่งเน้นอุตสาหกรรมการผลิตเพื่อการตลาด โดยใช้แรงงานราคาถูก เพื่อส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศเป็นหลัก ได้ก่อให้เกิดช่องว่างของการกระจายรายได้อย่างหนักหน่วง ผู้ใช้แรงงานถูกเอาเปรียบและไม่ได้รับการส่งเสริมให้มีขบวนการรวมกลุ่มของสหภาพ แรงงานต่างๆ ที่เข้มแข็ง สภาพความปลอดภัยในการทำงานส่วนใหญ่ยังมีความเสี่ยงสูงและไร้หลักประกัน

สำหรับผู้หญิงและผู้ด้อยโอกาสกลุ่มต่างๆ ยังมีข้อจำกัดในการเข้าถึงโอกาสการพัฒนา ด้านการศึกษาและการพัฒนาศักยภาพ รวมทั้งการเข้าถึงบริการสาธารณะของรัฐในด้านต่างๆ และยังมี การละเมิดสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ โดยเฉพาะที่ยังมิได้รับสัญชาติไทยมีการเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม และละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในด้านต่างๆ

๓) สถานการณ์ด้านฐานทรัพยากรธรรมชาติ และสิทธิชุมชน

กฎหมายได้รับรองสิทธิของชุมชนในด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมในการจัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน ส่งผลให้เกิด การตื่นตัวอย่างกว้างขวาง เพื่อพัฒนาให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง มีอำนาจต่อรอง อันเป็นการเพิ่มขีด ความสามารถในการพิทักษ์ปกป้องทรัพยากร และภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งพื้นที่ดินทำกิน และที่อยู่อาศัย ตลอดจนความสามารถในการจัดการชุมชนของตนเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

อย่างไรก็ตาม ปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรในระดับโลก กำลังทวีความรุนแรงขึ้นในขณะที่คุณค่าเชิงพาณิชย์และเชิงอุตสาหกรรมของทรัพยากรชีวภาพและความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศในป่าเขตร้อน ซึ่งรวมทั้งประเทศไทยกลับเพิ่มมากขึ้น ภัยคุกคามจากบริษัทข้ามชาติ และกลุ่มธุรกิจที่มุ่งแย่งชิงฐานทรัพยากรธรรมชาติจึงยิ่งรุนแรงมากขึ้นมีการฉกฉวยทรัพยากรของชุมชนและของชาติไปใช้ประโยชน์โดยต่างชาติในรูปแบบต่างๆ เช่นกรณีเป็ล้าน้อยซึ่งเป็นสมุนไพรไทย กรณีข้าวหอมมะลิ และล่าสุดกรณีกองทุนป่าเขตร้อนที่รัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้เสนอให้แปลงพื้นที่ประเทศไทยจะต้องชำระเป็นกองทุนเพื่อใช้ประโยชน์ในการฟื้นฟูป่าของไทย โดยมีการกำหนดเงื่อนไขหลายประการ เป็นต้น

๔) สถานการณ์ด้านการปรับปรุงกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม

แม้รัฐธรรมนูญได้กำหนดให้มีการปรับปรุงและพัฒนากฎหมายและกระบวนการยุติธรรมหลายประการ แต่ความจำเป็นที่ต้องสร้าง “วัฒนธรรมองค์กรด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม” มีความสำคัญมาก โดยเฉพาะการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหา ต้องคำนึงถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ให้มากขึ้น จึงมีความจำเป็นต้องปรับแนวคิดและกระบวนการลงโทษโดยวิธีต่างๆ ในเรือนจำ ต้องมีกฎหมายคุ้มครองเด็กและเยาวชนเมื่อเป็นผู้ต้องหาให้ถูกต้องตลอดจนผู้เสียหายและพยานในคดีอาญา ถึงแม้ว่ารัฐธรรมนูญได้กำหนดให้มีศาลรัฐธรรมนูญและศาลปกครอง เพื่อเป็นหลักประกันการใช้กฎหมายและการใช้อำนาจของภาครัฐ ไม่ให้มีการละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชน แต่ยังคงมีปัญหาในทางปฏิบัติอีกมาก เช่น ในกระบวนการสอบสวนและการให้ประกันตัว การพิจารณาคดีในศาลแรงงานที่ยังล่าช้า การปฏิบัติต่อผู้อยู่ในสถานพินิจและเรือนจำ การที่ศาลเยาวชนและครอบครัวยังมีไม่ทั่วถึง ฯลฯ

นอกจากนี้ ยังมีกฎหมาย กฎ และระเบียบอีกจำนวนมากที่ยังไม่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ และยังมีกฎหมายอีกจำนวนมากที่ยังไม่ออกมารองรับสิทธิของประชาชนและสิทธิชุมชน โดยเฉพาะสิทธิในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกฎหมายการจัดตั้งองค์กรอิสระต่างๆ ตามรัฐธรรมนูญที่ยังไม่ครบถ้วน เช่น องค์กรอิสระเพื่อคุ้มครองผู้บริโภค องค์กรอิสระด้านสิ่งแวดล้อม ฯลฯ

๒. การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของเหยื่อหรือผู้เสียหาย

ปัจจุบัน อาชญากรรมเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมแทบทุกหนทุกแห่ง รูปแบบและลักษณะก็แตกต่างกันไปตามสภาพของสังคม ซึ่งแต่ละสังคมต่างก็มีกลไกในการบังคับใช้กฎหมายในอันที่จะลงโทษผู้ที่ฝ่าฝืนบทบัญญัติของกฎหมายในความผิดทางอาญา กลไกที่ว่านั้น ก็คือ กระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Criminal Justice System) ซึ่งต้องมีความสอดคล้องกับแต่ละสภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ทั้งนี้ เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพเพียงพอ ในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม

เมื่อกกล่าวถึงกระบวนการยุติธรรมโดยทั่วไปแล้ว มักกล่าวถึงองค์กรหลักๆ ในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งได้แก่ ตำรวจ อัยการ ศาล และราชทัณฑ์ โดยองค์กรเหล่านี้มีหน้าที่บังคับใช้กฎหมายเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ และเพื่อคุ้มครองผู้บริสุทธิ์อีกทั้งคุ้มครองสังคมให้ปลอดภัยจากการกระทำความผิดกฎหมาย โดยก่อนหน้ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ ประเทศไทยได้เน้นหนักไปที่การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา ผู้ต้องหา หรือจำเลย โดยละเลยสิทธิของเหยื่ออาชญากรรม (Crime-victim) หรือผู้เสียหายในคดีอาญา (Injured-person) ซึ่งประเทศไทยเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ และเข้าเป็นภาคีสมาชิกในสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และมีข้อกำหนดเกี่ยวกับการให้

ความช่วยเหลือเยียวยาผู้เสียหายหรืออาชญากรรมไว้ ปฎิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ ๘ บัญญัติว่า “บุคคลมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาอย่างได้ผลโดยศาลแห่งชาติซึ่งมีอำนาจ อันเนื่องมาจากการกระทำใดๆ ที่ละเมิดต่อสิทธิขั้นมูลฐาน ซึ่งตนได้รับจากรัฐธรรมนูญหรือจากกฎหมาย”

ด้วยเหตุนี้ ประเทศไทยจึงได้รับเอาหลักการพื้นฐานจากกฎบัตรสหประชาชาติ ปฎิญา และสนธิสัญญาต่างๆ ที่เป็นสาระสำคัญเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในคดีอาญาซึ่งกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ ๒๕๕ ซึ่งมีการบัญญัติรับรองสิทธิในการได้รับความช่วยเหลือจากรัฐของบุคคลผู้ซึ่งได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิตหรือร่างกาย หรือจิตใจ เนื่องมาจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น โดยตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระทำความผิดนั้น และไม่มีโอกาสได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่น ซึ่งได้มีการตราพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๔ ขึ้น เพื่อให้การรับรองสิทธิดังกล่าว และต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๔๐ (๕) ก็ได้บัญญัติรับรองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาไว้ในทำนองเดียวกันแต่มีบทบัญญัติในลักษณะกว้างกว่า

นอกจากปฎิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชนอันเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทุกคน โดยไม่มีการแบ่งแยกหรือเลือกปฏิบัติทางใดทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นด้านเชื้อชาติ สีผิว เพศ อายุ สถานะ ทางสังคม ศาสนาและวัฒนธรรม ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ในการรับรองหรือคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของเหยื่อหรือผู้เสียหาย ยังมีปรากฏอยู่ในปฎิญาว่าด้วยหลักพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. ๑๙๘๕^{๑๓} กล่าวคือ

องค์การสหประชาชาติได้ประกาศรับรองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา โดยได้ประกาศปฎิญานี้เมื่อ ค.ศ.๑๙๘๕ เพื่อกำหนดหลักการที่เจ้าหน้าที่พึงปฏิบัติต่อผู้เสียหายในคดีอาญานับแต่เริ่มดำเนินคดีจนถึงการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำ โดยการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทั้งในส่วนของตำรวจ อัยการ ทนายความ ศาล และราชทัณฑ์ ในการให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายเพื่อให้เกิดความถ่วงดุลระหว่างการคุ้มครองสิทธิของผู้กระทำความผิดกับสิทธิของผู้เสียหายอย่างแท้จริง สิทธิของผู้เสียหายที่ต้องได้รับการคุ้มครองประกอบด้วย

(๑) การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม (Access to justice and fair treatment)

(๒) การได้รับการชดเชยความเสียหายโดยผู้กระทำความผิด (Restitution)

(๓) การได้รับการชดเชยความเสียหายโดยรัฐ (Compensation)

(๔) การให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่อ (Assistance)

สำหรับประเทศไทย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้บัญญัติรับรองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรม ดังนี้

๑. สิทธิในกระบวนการยุติธรรม

มาตรา ๔๐ บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ดังต่อไปนี้

^{๑๓} กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม, ๒๕๕๙.

(๑) สิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็วและทั่วถึง

(๒) สิทธิพื้นฐานในกระบวนการพิจารณา ซึ่งอย่างน้อยต้องมีหลักประกันขั้นพื้นฐาน เรื่อง การได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผย การได้รับทราบข้อเท็จจริงและตรวจเอกสารอย่างเพียงพอ การเสนอข้อเท็จจริงข้อโต้แย้งและพยานหลักฐานของตน การคัดค้านผู้พิพากษาหรือตุลาการ การได้รับการพิจารณาโดยผู้พิพากษาหรือตุลาการที่นั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะและการได้รับทราบเหตุผลประกอบคำวินิจฉัย คำพิพากษา หรือคำสั่ง

(๓) บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะให้ของตนได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้องรวดเร็วและเป็นธรรม

(๔) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา โจทก์ จำเลย คู่กรณี ผู้มีส่วนได้เสีย หรือพยานในคดีมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งสิทธิในการได้รับการสอบสวน อย่างถูกต้องรวดเร็วเป็นธรรมและการไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง

(๕) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลยและพยานในคดีอาญามีสิทธิได้รับความคุ้มครอง และความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐส่วนค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายที่จำเป็นให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

(๖) เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ หรือผู้พิการหรือทุพพลภาพ ย่อมมีสิทธิได้รับ ความคุ้มครองในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอย่างเหมาะสมและย่อมมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในคดีที่เกี่ยวกับความรุนแรงทางเพศ

(๗) ในคดีอาญาผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีที่ถูกต้องรวดเร็ว และเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบหรือได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควรการได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ และการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว

(๘) ในคดีแพ่ง บุคคลมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายอย่างเหมาะสมจากรัฐ

มาตรา ๕๖ บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะ ในครอบครองของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น เว้นแต่การเปิดเผยข้อมูลหรือข่าวสารนั้นจะกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยของประชาชน หรือส่วนได้เสียอันพึงได้รับความคุ้มครองของบุคคลอื่น หรือเป็นข้อมูลส่วนบุคคล ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๕๗ บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ก่อนการอนุญาตหรือการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมใดที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดที่เกี่ยวกับตนหรือชุมชนท้องถิ่น และมีสิทธิแสดงความคิดเห็นของตนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปประกอบการพิจารณาในเรื่องดังกล่าว

การวางแผนพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ การวางผังเมือง การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์ที่ดิน และการออกกฎที่อาจมีผลกระทบต่อส่วนได้เสียสำคัญของประชาชน ให้รัฐจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างทั่วถึงก่อนดำเนินการ

มาตรา ๕๘ บุคคลย่อมมีสิทธิมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในการปฏิบัติราชการทางปกครองอันมีผลหรืออาจมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของตน

๒. สิทธิข้อมูลข่าวสารและการร้องเรียน

มาตรา ๕๙ บุคคลย่อมมีสิทธิเสนอเรื่องราวร้องทุกข์และได้รับแจ้งผลการพิจารณา ภายในเวลาอันรวดเร็ว

๓. แผนนโยบายด้านกฎหมายและการยุติธรรม

มาตรา ๘๑ รัฐต้องดำเนินการตามแผนนโยบายด้านกฎหมายและการยุติธรรม ดังต่อไปนี้

(๑) ดูแลให้มีการปฏิบัติและบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายอย่างถูกต้องรวดเร็ว เป็นธรรม และทั่วถึง ส่งเสริมการให้ความช่วยเหลือและให้ความรู้ทางด้านกฎหมายแก่ประชาชนและจัดระบบงานราชการ และงานของรัฐอย่างอื่นในกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพโดยให้ประชาชนและองค์กรวิชาชีพมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม และการช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย

(๒) คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลให้พ้นจากการล่วงละเมิดทั้งโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐและบุคคลอื่น และต้องอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนอย่างเท่าเทียม ฯลฯ

สำหรับประเทศไทย เดิมที่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมยังเป็นกลุ่มบุคคลที่ถูกกล่เลเยยอยู่มาก กฎหมายอาญาของประเทศไทยยังไม่ได้มีบทบัญญัติถึงการจ่ายค่าชดเชย หรือค่าทดแทนสำหรับเหยื่ออาชญากรรมแต่ประการใด ผู้เสียหายจึงต้องดำเนินการฟ้องร้องเรียก จากผู้กระทำผิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในเรื่องละเมิด อย่างไรก็ตามมีผู้เสียหายจำนวนไม่น้อยที่เป็นคนยากจน แม้มีสิทธิฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนในทางแพ่งได้ก็ตาม แต่ปัญหาสำคัญคือ การฟ้องคดีแพ่งนั้นต้องเสียค่าใช้จ่ายสูง ทั้งค่าธรรมเนียม นิยมศาลตามกฎหมาย ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับทนายความ รวมทั้ง ค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่ติดตามมานอกจากนี้ ญาติพี่น้องและบุคคลใกล้ชิดของผู้เสียหายที่เรียกว่า เหยื่อทุติยภูมิ บ่อยครั้งจะต้องรับภาระเลี้ยงดู จ่ายค่ารักษาพยาบาลและค่าใช้จ่ายต่างๆ ในระหว่าง ที่ผู้เสียหายเจ็บป่วยซึ่งบางครั้งอาจถึงกับตลอดชีพในกรณีพิการทุพพลภาพ รวมทั้งตัวผู้เสียหายเองตลอดช่วงระยะเวลาจากการถูกประทุษร้ายไม่ว่าต่อทรัพย์สิน ร่างกายหรือชีวิต จนกระทั่งมีการพิจารณาคดี ในศาล อาจตกเป็นเหยื่อในขั้นตอนต่างๆ ของกระบวนการ ยุติธรรมซ้ำแล้วซ้ำอีก ตั้งแต่การไปแจ้งความต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือพนักงานสอบสวน ในฐานะที่ตกเป็นผู้เสียหาย แต่อาจไม่ได้รับการบริการที่สะดวก รวดเร็วและสุภาพ บาง ครั้งใช้กิริยาท่าทางหรือถ้อยคำที่อาจเป็นการประทุษร้ายเหยื่อให้เกิดการเจ็บปวดทางจิตใจ ทับทิวคูนขึ้น เช่น ในคดีถูกข่มขืน ในชั้นนี้ ผู้เสียหายต้องตกเป็นเหยื่อของกระบวนการยุติธรรม ตั้งแต่การสอบปากคำของพนักงานสอบสวน การสอบสวนเพิ่มเติมจากพนักงานอัยการ การซักค้านจากทนายความฝ่ายจำเลยในศาล การพิจารณาพิพากษาคดีของศาล และการที่ผู้ต้องขังได้รับโทษน้อยกว่าที่ศาลพิพากษา เป็นต้น ปัจจุบันประเทศไทยมีพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๔ ซึ่งก็สามารถช่วยแบ่งเบาภาระของผู้เสียหายในคดีอาญาได้บ้าง

นอกจากนี้ ยังมีกรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นและต้องการใช้ อำนาจมืดในการบิดเบือนรูปคดี หรือในการปกปิดความผิด โดยการหลอกล่อ กดดัน ข่มขู่ หรือบีบบังคับต่อเหยื่ออาชญากรรมให้ถอนแจ้งความให้บิดเบือนคำให้การจากหนักเป็นเบา ให้หลบเลี่ยงการเป็นพยานโดยวิธีการปฏิบัติต่อเหยื่ออาชญากรรมมีรูปแบบมากมายทั้งทางบวกและทางลบ ทั้งให้เงินและข่มขู่ ทั้งใช้พระเดชและพระคุณ และถ้าเหยื่ออาชญากรรมไม่กลัวคำข่มขู่ บุคคลกลุ่มนี้ก็อาจบงการฆ่าเหยื่ออาชญากรรม และบุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อปิดปาก ดังนั้น ปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งคือ การให้ความปลอดภัยต่อผู้เสียหายหรือ

เหยื่ออาชญากรรมด้วย ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยก็มีพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๖ แต่หน่วยงานของรัฐและประชาชนยังไม่มีหรือนำกฎหมายนี้มาใช้อย่างเป็นรูปธรรมเท่าที่ควร

จะเห็นได้ว่า ประเทศต่างๆ ทั่วโลก ได้ให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ประเทศไทย ซึ่งเป็นภาคีขององค์การสหประชาชาติก็ได้ให้ความสำคัญเช่นเดียวกัน โดยประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการรับรองและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาชนในกระบวนการยุติธรรม โดยการสร้างกฎหมายออกมาเป็นเครื่องมือในการนำมาคุ้มครองและบังคับใช้ในปัจจุบัน แต่หน่วยงานของรัฐผู้บังคับใช้กฎหมายจะต้องนำกฎหมายมาใช้อย่างเท่าเทียมและเสมอภาค เพื่อให้การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเกิดประสิทธิภาพมากที่สุด

พนักงานอัยการกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

๑. หน้าที่ของพนักงานอัยการ

ตามระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ ได้กำหนดหลักการดำเนินคดีไว้ ดังนี้

“พนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่ในการอำนวยความยุติธรรม รักษาผลประโยชน์ของรัฐ และคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยจักต้องกระทำด้วยความรวดเร็ว เท้าเทียมกันและเป็นธรรม กับทั้งต้องกระทำให้เป็นที่ยอมรับศรัทธาของประชาชน

พนักงานอัยการเป็นนายแผ่นดิน และเป็นตัวแทนของแผ่นดินในการตรวจสอบ และค้นหาความจริงในคดีอาญา การควบคุมการดำเนินคดีอาญาของรัฐ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนและประโยชน์ของส่วนรวม

ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องหาและจำเลย ให้พนักงานอัยการคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตลอดจน สิทธิและเสรีภาพของบุคคลดังกล่าวตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายอื่นด้วย ส่วนบุคคล ซึ่งเป็นผู้เสียหายและ พยาน พนักงานอัยการพึงให้ความคุ้มครองและปฏิบัติหน้าที่เหมาะสมตามที่กฎหมายบัญญัติไว้”

ในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการโดยยึดหลักนิติธรรมนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๕๕ วรรค ๒ บัญญัติว่า “พนักงานอัยการมีอิสระในการพิจารณาสั่งคดีและ การปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปโดยเที่ยงธรรม”

นอกจากนี้ เพื่อให้การอำนวยความยุติธรรมทางอาญาของพนักงานอัยการที่ทำหน้าที่สอบสวน เป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม ควรมีการปลูกฝังจิตสำนึกให้ยึดหลักนิติธรรม อุดมการณ์ จรรยาบรรณ ในการปฏิบัติงาน ตามจริยธรรมและมาตรฐานการปฏิบัติงานของพนักงานอัยการในทางสากล โดยยึดหลัก ดังต่อไปนี้

- ๑) ต้องรักษาเกียรติและศักดิ์ศรีของการเป็นพนักงานอัยการ
- ๒) ต้องมีความเที่ยงธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตและความเป็นกลางปราศจากอคติ ไม่ยอมให้อิทธิพล หรืออคติใดๆ อยู่เหนือการวินิจฉัยหรือการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการ
- ๓) ต้องมีความเชี่ยวชาญในวิชาชีพกฎหมายและการปฏิบัติงาน สมกับการเป็นพนักงานอัยการ โดยเป็นไปอย่างรวดเร็ว
- ๔) ต้องมีจิตสำนึกมุ่งมั่นในการรักษาผลประโยชน์ของสาธารณะและการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน
- ๕) ต้องดำเนินบทบาทที่แข็งขันในการตรวจสอบให้ได้ความจริงตามหลักนิติธรรม เพื่อนำไปสู่ ความยุติธรรม
- ๖) ต้องปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างเหมาะสมและให้ความร่วมมือที่ดีในการอำนวยความยุติธรรม

๒. พนักงานอัยการกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการที่เกี่ยวข้องกับการอำนวยความยุติธรรมทางอาญา ซึ่งตาม พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. ๒๕๕๓ มาตรา ๘ กำหนดให้การปฏิบัติหน้าที่ของ พนักงานอัยการต้องเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายและหลักนิติธรรม

พนักงานอัยการมีบทบาทหน้าที่ในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา^{๑๔}
ดังนี้

๑. การร้องขอให้ศาลกำหนดโทษผู้กระทำความผิดเสียใหม่ ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดยังไม่ได้รับโทษหรือกำลังรับโทษอยู่และโทษที่กำหนดตามคำพิพากษาหนักกว่าโทษที่กำหนดตามกฎหมายที่บัญญัติในภายหลังตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓

๒. การยื่นคำร้องต่อศาลขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ในกรณีที่พนักงานอัยการมิได้เป็นโจทก์ในคดีเดิมซึ่งศาลได้มีคำพิพากษาซึ่งที่สุดให้บุคคลต้องรับโทษทางอาญา พนักงานอัยการก็มีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนในการรวบรวมพยานหลักฐาน ตามพระราชบัญญัติรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. ๒๕๒๖

๓. การขอให้ศาลคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๓๒ ซึ่งบัญญัติให้มีการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายของบุคคล การทรมานทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม การจับและการคุมขังบุคคล การค้นตัวบุคคลหรือการกระทำใดอันกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพจะกระทำมิได้ และในกรณีที่มีการกระทำซึ่งกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพดังกล่าว พนักงานอัยการมีสิทธิร้องต่อศาลเพื่อให้ศาลสั่งระงับหรือเพิกถอนการกระทำเช่นนั้น รวมทั้งจะกำหนดวิธีการตามสมควรหรือการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นด้วยได้

๔. การขอให้ศาลคุ้มครองผู้ถูกคุมขังหรือขังโดยมิชอบด้วยกฎหมายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๙๐ ซึ่งการคุมขังโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายนี้ ไม่จำกัดว่าจะเป็นการควบคุมหรือขังโดยเจ้าพนักงานหรือบุคคลทั่วไป พนักงานอัยการก็มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลท้องถิ่นที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาขอให้ปล่อยได้

สำหรับกรณีการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของเหยื่อหรือผู้เสียหายนั้น พนักงานอัยการก็มีบทบาทสำคัญในการให้ความรู้แก่ประชาชนในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย สำหรับเหยื่อหรือผู้เสียหายที่ยากจนซึ่งมักประสบปัญหาในการฟ้องร้องคดี สำนักงานอัยการสูงสุดก็มีสำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนทั้งในส่วนกลางและทุกจังหวัดทั่วประเทศ ในการให้คำปรึกษาพร้อมดำเนินการฟ้องร้องคดีให้ด้วย ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐด่านแรกที่ประชาชนสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งพนักงานอัยการก็ต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเต็มใจ และเสมอภาคกับประชาชนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน

^{๑๔} เรวັตร จันทรประเสริฐ, รวมบทความทางวิชาการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, หน้า ๓๕๔-๓๕๕.

บทสรุป

ปัจจุบันทั่วโลกได้ให้ความสำคัญกับสิทธิมนุษยชน โดยมีการรับรองตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน พ.ศ. ๒๔๙๑ และกติกาของอนุสัญญาาระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนหลายฉบับ แม้ว่าการให้ความหมายของสิทธิมนุษยชนยังไม่ปรากฏนิยามที่ชัดเจน แต่ส่วนใหญ่นานาชาติก็ยึดแนวทางที่สหประชาชาติได้กำหนดหลักการพื้นฐานด้านสิทธิมนุษยชนให้นำไปเป็นแนวทางเพื่อสร้างหลักประกันให้กับประชาชนในประเทศ

สำหรับประเทศไทย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ก็ได้ให้การรับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้อย่างกว้างขวาง โดยมีสาระสำคัญเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความเสมอภาคของบุคคล สิทธิของผู้ต้องหา สิทธิของพยานและผู้เสียหายในคดี สิทธิของเด็ก เสรีภาพในการนับถือศาสนา เสรีภาพทางการศึกษา สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิในการบริการสาธารณสุขและสวัสดิการ สิทธิของผู้สูงอายุ สิทธิของคนพิการหรือทุพพลภาพ สิทธิของผู้บริโภค สิทธิของชุมชนท้องถิ่น เสรีภาพในการรวมกลุ่มและการชุมนุม สิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและมีส่วนร่วม สิทธิในการร้องทุกข์และฟ้องคดี ซึ่งสิทธิต่างๆ เหล่านี้ มีรัฐธรรมนูญรับรองเป็นหลักประกันที่สำคัญในการแสดงถึงการคำนึงถึงสิทธิต่างๆ ดังกล่าว ไว้อย่างครอบคลุม

สำหรับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ตามรัฐธรรมนูญก็มีบัญญัติไว้หลายประการ เช่น สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์ สิทธิที่จะได้รับการสอบสวน การพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม หรือสิทธิที่จะไม่ถูกล่อลวง ชู่เชิญ หรือให้คำมั่นสัญญาในชั้นสอบสวน สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครอง ชดใช้ค่าเสียหายของผู้เสียหายหรือเหยื่อ ที่ถูกระทบจากการกระทำความผิด เป็นต้น ซึ่งในการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนนั้น เป็นต้นธารสำคัญในการดำเนินคดีอาญาและพนักงานอัยการมีหน้าที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การอำนวยความสะดวกให้เกิดกับประชาชนให้มากที่สุด โดยปัจจุบันการละเมิดสิทธิมนุษยชนเป็นประเด็นปัญหาที่สำคัญที่ทั่วโลกกำลังให้ความสนใจที่จะร่วมกันแก้ไขปัญหา โดยเฉพาะประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับปัญหาความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติของคนในสังคม รัฐจึงต้องรีบแก้ไข สร้างโอกาสเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ และจัดการเลือกปฏิบัติให้เร็วที่สุด เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างเสมอภาค

ประการสำคัญรัฐและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องต้องร่วมมือกันดำเนินการให้ความช่วยเหลือที่เหมาะสมกับเหยื่ออาชญากรรมตลอดกระบวนการทางกฎหมาย และวางมาตรการต่าง ๆ เพื่อลดความไม่สะดวก ทั้งปวงของเหยื่ออาชญากรรมให้ เหลือน้อยที่สุด ปกป้องความเป็นส่วนบุคคลของเหยื่ออาชญากรรม และให้หลักประกัน ความปลอดภัยของเหยื่ออาชญากรรมรวมทั้งครอบครัวและพยานที่เกี่ยวข้องจากการข่มขู่ และการล้างแค้น อีกทั้ง วางมาตรการให้ทุกหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมเร่งรัดการดำเนินคดีและการปฏิบัติตามคำสั่งศาลให้สิ้นสุดโดยรวดเร็วที่สุด.

บรรณานุกรม

กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม, บทวิเคราะห์ข้อมูลสถานการณ์ และเชื่อมโยงเพื่อวางทิศทางแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๓ (พ.ศ. ๒๕๕๗-๒๕๖๑).

รศ. จริญญา โฆษณานันท์, สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน, พิมพ์ครั้งที่ ๒ กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์นิติธรรม, ๒๕๕๖.

รศ. ดร. วรเจตน์ ภาคีรัตน์, คำสอนว่าด้วยรัฐและหลักกฎหมายมหาชน, พิมพ์ครั้งที่ ๒ กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา, ๒๕๕๗.

เรวัตร์ จันทร์ประเสริฐ, รวมบทความทางวิชาการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, กรุงเทพฯ: บริษัท พี.เพรส จำกัด, ๒๕๕๕.

Antonio Cassese, "Human Rights in a Changing World", Op.cit., p.๓๘; Imre Szabo, "Historical Foundation of Human Rights and Subsequent Development", Op.cit.

J.P.Humphrey, "The Magna Carta of Mankind", in. P.Davies (Ed.), "Human Rights", (London: Routledge, ๑๙๘๘).